

Βιβλιοπαρουσίαση

Η Άγνωστη Συνεισφορά του Κωνσταντίνου Πολυχρονιάδη στην Προβολή της Ελληνικής Επανάστασης των Bertrand Bouvier – Matteo Campagnolo – Νίκου Νικολούδη – Ειρήνης Σαρίογλου

Γιώργος Δημητριάδης
Ανεξάρτητος Ερευνητής

Την άνοιξη του 1821 η είδηση της έκρηξης Ελληνικής Επανάστασης έπεσε στην Ευρώπη σαν κεραυνός εν αιθρία. Την περίοδο εκείνη οι ειδήσεις δεν κυκλοφορούσαν τόσο γρήγορα, ενώ και το αναγνωστικό κοινό των εφημερίδων ήταν πολύ πιο περιορισμένο από ότι στα τέλη του 20^{ου} αιώνα ή στις αρχές του 21^{ου}. Επιπλέον, η ευρωπαϊκή ήπειρος προσπαθούσε να επανέλθει σε μια κατάσταση σταθερής ειρήνης, μετά την οριστική συντριβή του Ναπολέοντα και τη φαινομενικά πλήρη καταστολή των «ανατρεπτικών» ιδεών της Γαλλικής Επανάστασης περί δημοκρατίας, ισονομίας και πολιτικών ελευθεριών. Όλα έδειχναν ότι το νέο status quo που είχε επιβληθεί στο Συνέδριο της Βιέννης το 1815 και από το οποίο είχε ξεπηδήσει

η Ιερά Συμμαχία για να επιβάλει την προεπαναστατική απολυταρχία των Ευρωπαίων ηγεμόνων, δεν κινδύνευε να ανατραπεί. Η αμφισβήτησή του όμως εμφανίστηκε από κάποιες απομακρυσμένες περιοχές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης τις οποίες έδειχνε να ελέγχουν απόλυτα οι Οθωμανοί σουλτάνοι: αρχικά από τη Μολδοβλαχία (όπου εκδηλώθηκε ένα ελληνικό επαναστατικό κίνημα υπό τον υπασπιστή του τσάρου Αλέξανδρο Υψηλάντη) και στη συνέχεια από την Πελοπόννησο και τη Ρούμελη, όπου επίσης οι Έλληνες εξεγέρθηκαν εναντίον των Οθωμανών επικυριάρχων τους. Τα κινήματα αυτά ήταν έργο της Φιλικής Εταιρείας, την ύπαρξη και τις επαναστατικές ιδέες της οποίας, τόσο στο εσωτερικό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας όσο και σε πολλές ευρωπαϊκές πόλεις, δεν είχε αντιληφθεί κανείς, παρότι διαδίδονταν επί τρία χρόνια (από το 1818).

Ακόμη κι έτσι πάντως ο καγκελλάριος Μέττερνιχ, ο ιθύνων νους της Ιεράς Συμμαχίας, θεωρούσε στις αρχές Ιουνίου του 1821 ότι δεν υπήρχε σοβαρός κίνδυνος ανατροπής του γεωπολιτικού status quo. Το κίνημα του Υψηλάντη έπνεε τα λούστια, ενώ οι επαναστάτες στη νότια Ελλάδα δεν είχαν να επιδείξουν κάποια σημαντική επιτυχία. Την ίδια εντύπωση κατέγραφαν και τα σχόλια των

σημαντικότερων εφημερίδων της Γαλλίας και της Αγγλίας, άσχετα από τις επιμέρους ιδεολογικές τους τοποθετήσεις. Ξαφνικά όμως στη διάρκεια του επόμενου τριμήνου το αρνητικό κλίμα για την Ελληνική Επανάσταση άρχισε να αλλάζει, με αποτέλεσμα στις αρχές του φθινοπώρου να διαπιστώνεται η ύπαρξη ενός μικρού αλλά σταθερά αυξανόμενου φιλελληνικού κλίματος, ιδιαίτερα στη Μεγάλη Βρετανία. Και αυτό μάλιστα πριν καν από την άλωση της Τριπολιτσάς, που αποτέλεσε την πρώτη σημαντική επιτυχία της Επανάστασης.

Τα εύσημα γι' αυτή την αλλαγή κλίματος ανήκουν σε κάποιες δραστήριες ομάδες Ελλήνων της Δυτικής Ευρώπης, με άτυπο επικεφαλής τον Αδαμάντιο Κοραή, στο Παρίσι. Κατά την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης ο Κοραής ήταν ήδη γνωστός στην Ευρώπη ως έμπειρος κλασικός φιλόλογος, με αποτέλεσμα να συσπειρώσει γύρω του μια δραστήρια ομάδα «προπαγανδιστών», μέλος της οποίας ήταν και ο Κωνσταντίνος Πολυχρονιάδης ή Πολυχρόνης, Ηπειρώτης δάσκαλος και επίδοξος δημοσιογράφος από το Σκαμνέλι του Ζαγορίου. Όπως αποδεικνύεται από το βιβλίο που παρουσιάζουμε εδώ, η ευρύτερα άγνωστη συνεισφορά του Πολυχρονιάδη αποδείχθηκε καιρία για τη μεταστροφή της κοινής γνώμης στην Αγγλία (και δευτερευόντως στη Γαλλία) το καλοκαίρι του 1821. Την περίοδο αυτή κυκλοφόρησαν στη Γαλλία δύο γαλλικά κείμενά του με τίτλους «Στοχασμοί για τον σημερινό πόλεμο μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων από έναν Έλληνα» και «Παρατηρήσεις για την παρούσα κατάσταση της Τουρκίας». Σε χρόνο ρεκόρ το δεύτερο μεταφράστηκε στα αγγλικά και κυκλοφόρησε στο Λονδίνο τον Ιούλιο του ίδιου χρόνου. Η θετική επίδραση που άσκησε γίνεται αντιληπτή σε δημοσιεύματα του βρετανικού Τύπου από τις αρχές Σεπτεμβρίου, στα οποία διαπιστώνεται η κατά περίπτωση σχεδόν κατά λέξη αντιγραφή της επιχειρηματολογίας του Πολυχρονιάδη.

Τις εξελίξεις αυτές μελέτησε και έφερε στο φως η τετραμελής ερευνητική ομάδα των Μπερτράν Μπουβιέ και Ματέο Καμπανιόλο (Ελβετών ελληνιστών και πανεπιστημιακών), του Νίκου Νικολούδη (έμπειρου ερευνητή και διδάκτορα Ιστορίας του Πανεπιστημίου του Λονδίνου) και Ειρήνης Σαρίογλου (καθηγήτριας του Πανεπιστημίου της Κωνσταντινούπολης και Γενικής Γραμματέως του Ιδρύματος Ιστορικών Ερευνών – ΙΔΙΣΜΕ- το οποίο ανέλαβε και την έκδοση του έργου). Το αποτέλεσμα των ερευνών τους αποτυπώθηκε σε ένα τρίγλωσσο έργο (στα γαλλικά, ελληνικά και τουρκικά) που δίνει τη δυνατότητα στο διεθνές αναγνωστικό κοινό να γνωρίσει αυτές τις άγνωστες αλλά πολύ ενδιαφέρουσες πτυχές της Ελληνικής Επανάστασης.

Η διαρρύθμιση του έργου είναι παρόμοια και στα τρία τμήματα, αν και ως «σκελετός» χρησιμοποιήθηκε το γαλλικό. Κάθε τμήμα χαιρετίζεται από κάποιον γνωστό καθηγητή: το γαλλικό από τον Ελβετό Ντούσαν Σιτζάνσκι (πρόεδρο της ελβετικής Επιτροπής για την επανένωση των γλυπτών του Παρθενώνα), το ελληνικό από τον Άγγελο Συρίγο (καθηγητή στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και υφυπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων) και το τουρκικό από τον Μπασκίν Οράν (καθηγητή του Πανεπιστημίου της Αγκύρας). Στο γαλλικό τμήμα (το πρώτο στη σειρά) ακολουθεί ένας γενικός πρόλογος για το έργο από τον Ματέο Καμπανιόλο. Τον αντίστοιχο (αλλά ελαφρά διαφοροποιημένο) για το ελληνικό και το τουρκικό τμήμα έχουν γράψει ο Νίκος Νικολούδης και η Ειρήνη Σαρίογλου. Ακολουθεί και στα τρία τμήματα ένα σύντομο κείμενο ευχαριστιών

προς άτομα που βοήθησαν στην ολοκλήρωση της έκδοσης, καθώς και προς το ΚΙΚΠΕ (Κοινωφελές Ίδρυμα Κοινωφελούς και Πολιτιστικού Έργου) που την χρηματοδότησε. Στη συνέχεια ένα κείμενο του Ματέο Καμπαγιόλο μας πληροφορεί για τη ζωή και τη δράση του Πολυχρονιάδη, όπως αποτυπώνεται στα κείμενά του. Η επόμενη μελέτη (του Νίκου Νικολούδη) αποκαλύπτει λεπτομέρειες για την κυκλοφορία των «Παρατηρήσεων για την παρούσα κατάσταση της Τουρκίας» στην Αγγλία και την καταλυτική επίδραση που άσκησε αυτό το έργο στην αλλαγή διαθέσεων της βρετανικής κοινής γνώμης. Ακολουθεί και στα τρία τμήματα η παράθεση των «Στοχασμών για τον σημερινό πόλεμο μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων από έναν Έλληνα» και των «Παρατηρήσεων για την παρούσα κατάσταση της Τουρκίας», με εκτενή σχολιασμό. Στο γαλλικό τμήμα το δεύτερο κείμενο παρατίθεται τόσο στην πρωτότυπη γαλλική του μορφή, όσο και στην αγγλική του παραλλαγή, ενώ στα ελληνικό και το τουρκικό παρατίθενται οι αντίστοιχες μεταφράσεις μόνο της αγγλικής παραλλαγής. Η παράθεση των κειμένων του Πολυχρονιάδη συμπληρώνεται από ένα παράρτημα, δηλαδή ένα σύντομο κείμενο επιστολής προς τους επιτετραμμένους των τριών Μεγάλων Δυνάμεων στην Κωνσταντινούπολη (που χρονολογείται στις 3 Φεβρουαρίου 1830), με την οποία ανακοινώθηκε στην Υψηλή Πύλη από τους αντίστοιχους υπουργούς Εξωτερικών η απόφασή τους για τη δημιουργία ανεξάρτητου ελληνικού κράτους με συγκεκριμένα σύνορα. Το γεγονός αυτό θεωρήθηκε από τους συγγραφείς ως επιστέγασμα των προσπαθειών του Πολυχρονιάδη, ο οποίος δυστυχώς δεν ζούσε τότε, καθώς είχε πεθάνει στο Ναύπλιο από επιδημία το 1826. Το κείμενο της επιστολής παρατίθεται στο γαλλικό τμήμα του βιβλίου στη διπλή επίσημη παραλλαγή του (αγγλική και γαλλική), ενώ στο ελληνικό και το τουρκικό στις αντίστοιχες μεταφράσεις.

Όπως γίνεται αντιληπτό, το βιβλίο απευθύνεται εξίσου στους ειδικούς επιστήμονες όσο και στους απλούς φιλόστοιχους, καλύπτοντας ένα σημαντικό βιβλιογραφικό κενό στην άγνωστη προπαγανδιστική προσπάθεια της προβολής του ελληνικού Αγώνα στην Ευρώπη. Στα κείμενα του Πολυχρονιάδη καταγράφεται η ιστορική συνέχεια του ελληνικού έθνους από την Αρχαιότητα έως τις ημέρες του, η συμβολή των αρχαίων Ελλήνων στη διαμόρφωση του νεότερου ευρωπαϊκού πολιτισμού, η καταπίεση ενός χριστιανικού λαού ομόδοξου προς τους ευρωπαϊκούς από ένα βάρβαρο μουσουλμανικό έθνος. Τέλος, επισημαίνεται το συμφέρον των Ευρωπαίων (ιδιαίτερα των Άγγλων) από την ύπαρξη ενός φιλικού γι' αυτούς κράτους στη Μεσόγειο, το οποίο θα μπορούσε να εξυπηρετήσει καλύτερα τα ευρωπαϊκά συμφέροντα σε σχέση με την παρακμάζουσα Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η εύστοχη επιχειρηματολογία του ξεχασμένου Ηπειρώτη δασκάλου συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στη σύντομη διόγκωση του φιλελληνικού ρεύματος, που με τη σειρά του άσκησε καταλυτική επίδραση στην επιτυχία της Επανάστασης.

